

AUGUSTUS (İÖ 28 Eylül 63-İS 19 Ağustos 14)

Romalı atlı sınıfına mensup, köklü ve zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Babası, bir devlet adamı olan Gaius Octavius'tur, annesiye Roma'nın ünlü simalarından Gaius Caesar'ın kız kardeşi Lulia'nın kızı Atia'dır. Çocuk yaşta babasını kaybedince, dayısı Caesar onu yetiştirir. Caesar, İÖ 15 Mart 44'te cumhuriyet savunucularının tertiplediği suikasta kurban gidince, o sırada eğitimini sürdürdüğü Apollonia'dan Roma'ya döner, Caesar'ın kendisine bıraktığı mirası üstlenir. Caesar'ın eski askerlerinden ordu kurar, halkın ve Caesar taraftarlarının desteğini kazanır; önce *Senatus* ve Roma halkının güvenliğini sağlamayı, sonra da dayısı ve manevi babası Caesar'ın öcünü almayı amaç edinir. İÖ 43'te Antonius ve Lepidus'la birlikte üçlü bir yönetim tesis eder. İÖ 42'de Philippi'de yapılan savaşla Brutus ile Cassius'u hezimete uğratarak Caesar'ın öcünü alır. Bu savaştan sonra Roma topraklarının idaresi üçlü yönetim arasında paylaşılır. Ancak Augustus, yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle önce Lepidus'u, ardından da Antonius'u hezimete uğratarak Roma'nın tek hâkimi haline gelir. Böylece Roma Cumhuriyetini Roma İmparatorluğuna dönüştürerek Roma'nın ilk imparatoru olur. Yaşama veda edinceye değin, Roma'nın siyasi ve kültürel anlamda yeniden kalkınması için çabalar; iç savaşlardan, toplumsal kargaşalardan, yokluktan ve kıtlıktan yorulan Roma'yı barış ve refaha kavuşturur.

PROF. DR. ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesidir. 1987 yılında "Seneca'nın De Providentia'sında Tanrı ve İnsan" başlıklı teziyle yüksek lisansını, 1990 yılında ise "Quintilianus'ta Çocuk ve Yetişkin Eğitimi ve Gü-nümüzle Bağlantıları" başlıklı teziyle doktorasını tamamlamıştır. Aldığı bursla Perugia, Universita Italiana Per Stranieri'de İtalyanca eğitimi almıştır; 1990 yılında aynı üniversitede Latina Lingua e Cultura seminerlerine katılmıştır. Antikçağ eserlerinin özgün dillerinden çevrilerek iki dilli edisyonlar şeklinde yayımlanması amacını güden *Humanitas* dizisinin editörlüğünü yapmıştır. Seneca, Cicero, Boethius, Augustinus, Thomas Morus, Erasmus gibi önemli düşünür ve edebiyatçıların eserlerini özgün dillerinden çevirerek dilimize kazandırmıştır. *Rhetorica* ve *Roma'nın Gizem Dinleri* adlı kitapları başta olmak üzere antikçağ ve ortaçağ kültürü ve felsefesi konularında gerek ulusal gerekse uluslararası nitelikte çok sayıda kitap, çeviri ve makaleye imza atmıştır.

Monumentum Ancyranum: Ankara Anıtı

© 2021, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren Çiğdem Dürüşken

Kitap Editörü Eyüp Çoraklı

Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Tülay Malkoç

ISBN 978-625-449-421-5

1. Basım: Ekim 2021

tamadres.com

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Çağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

No: 229 | 2021
Alfa Klasik

AUGUSTUS

MONUMENTUM ANCYRANUM ANKARA ANITI

Annos undeviginti natus exercitum privato consilio et privata impensa comparavi, per quem rem publicam a dominatione factionis oppressam in libertatem vindicavi.

19 yaşında, kendi girişimimle ve masraflarını kendim üstlenerek bir ordu kurdum ve bu orduyla bir hizbin hükümrânlığı altında ezilmiş devletimizi yeniden özgürlüğe kavuşturdum.

LATİNCEDEN ÇEVİREN ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN
LATİNCE ASLIYLA BİRLİKTE

VE
RI
TAS

ALFA

tamadres.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
MONUMENTUM ANCYRANUM	28
ANKARA ANITI	29
Notlar.....	97
Sözlükçe.....	123
Kaynakça	125
Dizin.....	129

tamadres.com

SUNUŞ

YAZITLARIN ECESİ VE AUGUSTUS

Roma'nın ilk imparatoru Augustus (İÖ 27-İS 14), Lucius Plancus ve Gaius Silicus'un *consulluğunda*, İS 3 Nisan 13 tarihinde bir vasiyet (*testamentum*) yazar ve ölümünden dört ay önce Vesta rahibelerine teslim eder.¹ 19 Ağustos 14'te de yaşama veda eder. Kısmen kendisi, kısmen azatlıları Polybius ve Hilarion tarafından hazırlanan, üç imzalı ve üç rulo halindeki bu vasiyetname, Vesta rahibeleri tarafından *Senatus'ta* açılır ve okunur. Birinci rulo, İmparatorun cenaze töreniyle ilgili yapılması gerekenleri açıklamaktadır; üçüncü rulo, imparatorluğun askeri durumu, hazinesi vs gibi genel durumu hakkında bilgi vermektedir. İkinci ruloysa, Augustus'un

¹ Bu konuyla ilgili bilgiler, Suetonius'un Augustus'un yaşamını anlattığı *Divus Augustus'ta* (101) ayrıntılı olarak yer almaktadır.

şahsen gerçekleştirdiği hizmetleri anlatan belgedir. İmparator, Suetonius'ta *index rerum a se gestarum* (şahsen yaptığı işlerin listesi) olarak geçen ve buradan hareketle kısaca *RES GESTAE* (Yapılan İşler) olarak tanınan bu belgenin tunç levhalar halinde kendi *mausoleumunun* (*Mausoleum Augusti*) girişinin her iki yanına asılmasını emretmiştir. Bu *mausoleumu* kendi sağlığında, İÖ 28 yılında, Campus Martius'un kuzeyine, Via Flaminia ile Tiberis nehri arasında yemyeşil ağaçlarla çevrili ve halka açık bir alana yaptırmıştır.¹

Augustus öldükten sonra vasiyeti yerine getirilir ve bu levhalar anıt mezarının girişine asılır, hatta çoğaltılıp imparatorluğun çeşitli eyaletlerine gönderilerek bu levhalarda yazılan özgeçmişin bütün yurttaşlarca okunması, böylece hem İmparatorun şahsına hem de onun döneminde *saeculum aureum* (altın çağ) yaşayan imparatorluğa beslenen saygının kat kat artması beklenir. Yazık ki levhalar asıldığı yerde kalmaz ve kaybolur. 16. yüzyılda, Asia Minor'un Ancyra (Ankara) kentinde mermer üzerine Latince ve Yunanca olarak iki dilli yazılmış bir kopyasının büyük kısmı keşfedilene ve bu keşif sonradan *Monumentum Ancyranum* olarak adlandırılarak² epigrafi ve klasik filoloji tarihinin en

¹ Suetonius, *Divus Augustus*, 101; Strabo, *Geographia*, 5.3.8.

² Bu ad, 1865 yılında *Res Gestae*'in ilk edisyonunu hazırlayan Theodor Mommsen tarafından verilmiştir. İlk edisyonun eleştirel tanıtımı için bkz. Charles Hoeing, "Notes on the Monumentum Ancyranum," *Classical Philology*, vol. 3, no. 1, 1908, s. 87.

önemli keşifleri arasında yerini alana kadar büyük bir sessizliğe gömülür.

Augustus'un *mausoleum*una asılan yazıtın çok uzaklarda, ta Asia Minor'un Ancyra'sında çıkması, ilk bakışta şaşırtıcı gelebilir. Ama gerek İtalya'da, gerekse İtalya dışındaki Roma eyaletlerinde, imparatorluğun yönetiminde bulunmuş önemli kişilerin onuruna tapınak inşa ettirmek âdeti anımsandığında, bu öyle şaşırtıcı bir durum değildir. Bu tür tapınaklara imparatorluğun batısında *Augustea* ya da *aedes Augusti et Romae* adı verilir; doğusunda, yani Yunanca konuşan halklar arasındaysa bu yapılar $\sigma\epsilon\beta\alpha\sigma\tau\epsilon\iota\alpha$ (*sebasteia*) adını alır. Asia kentleri arasında Galatia eyaletinin başkenti Ancyra (Angora), Pisidia'nın başkenti Apollonia'yla birlikte imparatorluğun kurucusuna bu onuru bahşeden en önemli Asia kenti olarak başı çeker.¹

19. yüzyılda Roma'daki kazılarda görev almış ünlü arkeolog Rodolfo Lanciani'ye göre, Ancyra Tapınağı günümüze kadar korunmayı başarmışsa, bunu 4-5. yüzyıllar arasında kiliseye dönüşmesini sağlayan Hıristiyanlara, daha sonra da Hacı Bayram Camii'ne bağlı bir cami olarak işlev kazandıran Türklere borçludur.² Bu tapınak (İÖ 25-20) ve iki dilli yazıtın keşif süreci, 1555 yılında İmparator I. Ferdinand'ın Asia Minor'daki Amasia kentine, Sultan Süleyman'a elçi olarak gönderdiği Ogier Ghise-

¹ Rodolfo Lanciani, *Pagan and Christian Rome*, Houghton, Mifflin and Company, Boston & New York, 1892, s.173.

² *A.g.e.*, s. 174.

lin Busbecq¹ ve yardımcısı Agramlı² rahip Antony Wranczy'nin Ancyra'daki *Augusteum*'u görmeleri ve arkeolojik açıdan önemini kavramalarıyla başlar.³ Busbecq, o sıra henüz bir tapınak olup olmadığını kestiremediği⁴ bir binanın mermer duvarlarında Augustus'un vasiyetini içeren bir yazıtta rastlar. Yazıt, biri Latince olarak binanın kapısındaki her iki duvarın içinde, diğeri Yunanca olarak dıştaki duvarında⁵ olmak üzere iki kopyasıyla ışıl ışıl parlamaktadır.

¹ Latincesi: Augerius Gislenius Busbequius (1520 ya da 1521-1592). Bkz. Edward Seymour Forster, *The Turkish Letters of Ogier Ghiselin de Busbecq Imperial Ambassador at Constantinople 1554-1562*, New Translated from the Latin of the Earlier Edition of 1653, Oxford, 1927; Hüseyin Cahit Yalçın, *Busbecq Türkiye Mektupları*, İstanbul, 1936; Ç.Dürüşken (çev.), *Augerius Gislenius Busbequius. Itinera Constantinopolitanum et Amasianum: İstanbul ve Amasya Seyahatnamesi*, Veritas Dizisi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2021; Ç.Dürüşken (çev.), *Augerius Gislenius Busbequius. Turcicae Epistolae: Türk Mektupları*, Veritas Dizisi, Alfa Yayınları, İstanbul, baskıda.

² Zagrep (Croatia).

³ A.g.e.; ayrıca bkz. Ekrem Akurgal, "Augustus Tapınağı ve Yazıtlar Kraliçesi," *Ankara Dergisi*, 1, 1990, s. 16-27.

⁴ Bu konuda seçkin ve ayrıntılı bir çalışma için bkz. Suna Güven, "Displaying the Res Gestae of Augustus: A Monument of Imperial Image for All," *The Journal of the Society of Architectural Historians*, vol. 57, no. 1, 1998, s. 30-45.

⁵ Bkz. P. Botteri, G. Fangi, "The Ancyra Project: The Temple of Augustus and Rome in Ankara," *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, vol. XXXIV, part 5/W12 Commission V, 2003, s. 84-88.